

ЈОВАНА ЖИВАНИЋ
Београд

УДК 316.62:316.728
Прегледни рад
Примљен: 23.04.2017
Одобен: 22.05.2017
Страна: 405-416

ОДНОС ПРЕМА НАЦИЈИ ОРГАНИЗОВАНИХ НАВИЈАЧА Ф.К. ЦРВЕНЕ ЗВЕЗДЕ - ДЕЛИЈА

Сажетак: Организовани навијачи Ф.К. Црвене звезде – ”Делије”, од свог настанка представљају се као доследни чувари националног поноса и традиција. У овом раду испитивали смо њихов однос према сопственој и другим нацијама и идеолошке основе на којима се тај однос заснива. Рад представља део већег експлоративног истраживања заснованог на двадесет интервјуа и садржају навијачког интернет форума. Из прикупљене грађе закључено је да је припадност нацији значајан део идентитета навијача и да се заснива на некритичком, романтичарском и мегаломанском доживљају српске нације. Декларативно нису увек изразито непријатељски настројени према другим народима, али своју нацију и религију стављају изнад осталих. Ставови неких припадника навијачке групе могу се сврстати у крајњу десницу. Међутим, постоје уочљиве разлике у интензитету и аргументовању ових ставова, зависно од положаја у хијерархијској структури организације.

Кључне речи: организовани навијачи, Делије, национализам, нација

Увод

Скандирање националистичких, расистичких и политичких парола учестала је појава међу организованим навијачима широм света. Националистички иступи посебно су изражени у срединама са међунационалним тензијама какви су простори бивше Југославије. Понашање навијача може да одражава друштвену стварност у некој средини, али истовремено и да утиче на њено обликовање. О томе сведочи и догађај на загребачком Максимиру 1991. године који је симболички означио почетак распада државе. Након тога навијачи у Хрватској постали су хероји нације који су започели борбу за независност, а Црвена Звезда и њени навијачи - ”стуб српства” који окупља и уједињује нацију.

Припадници ”Делија”, и данас поред осталог желе да се представе јавности као чувари традиција и бескомпромисни бранитељи српских националних интереса. Свој патриотизам покушавају да докажу различитим националис-

тичким манифестацијама и иступима. Бројност и милитантна хијерархијска организација Делија, али и одређена подударност њихових идеја са ставовима екстремне деснице, указују на шири друштвени значај истраживања ове појаве. У бројним истраживањима различитих феномена везаних за организоване навијаче често изостаје приступ из угла посматрања чланова ових група. У овом раду представљен је део резултата експлоративног истраживања¹ о идеолошкој усмерености Делија, који указује на њихов однос према нацији.

Нација и национализам

Бројни покушаји одређења феномена нације у оквиру друштвене науке могу се свести на неколико основних принципа.

Првом принципу припадају теорије које сматрају да нација претходи национализму и поистовећују је са етничком групом. Нација постоји од самог настанка човечанства (теорија исконског постојања нације - примордијализам) односно постоји више векова па чак и миленијума (теорија многовековног постојања нације - перениализам). Према овим схватањима нација је једна од најважнијих људских заједница, а национални идентитет је фиксан и трајан. Упориште у овим теоријама често имају конзервативци који нацију схватају као "органски" ентитет, којег на окупу држи заједнички етнички идентитет и иста историја. Као извор социјалне кохезије и колективног идентитета нација је по њима најзначајнија од свих друштвених група (Hejvud, 2005: 169).

За разлику од њих, модернисти сматрају да је нација настала тек у XIX веку као производ модернизацијских процеса (пре свега индустријализације). Они истичу значај интелектуалаца за ширење и успостављање национализма који је као идеологија допринео стварању нације. Према овој теоријској струји за постојање нације неопходно је постојање политичке аутономије, по могућности државе. Национална држава односно њене установе школа и војска најзначајнији су за успостављање националне свести. Шири слојеви друштва нису поседовали националну свест пре XIX века (Вакић 2006: 235-236). Један од представника овог приступа, ирски политиколог Бенедикт Андерсон (Benedict Anderson), поставља концепт нације као замишљене политичке заједнице. Она је замишљена јер чак ни у најмањој нацији припадници неће упознати већину других припадника своје нације, па ипак у њиховим мислима постоји слика њиховог заједништва. Нација настаје у времену просветитељства и револуција када се разбија легитимитет владања по милости божјој и ствара се потреба за новим везивним ткивом. Замишља се као заједница јер се без обзира на неједнакости у оквиру ње нација поима као снажно хоризонтално другарство. Андерсон указује да су управо у име таквих ограничених производа замишљања у последња два века људи убијали и добровољно одлазили у смрт (Anderson,

¹ Истраживање је рађено за потребе дипломског рада под називом "Идеолошко усмерење организованих фудбалских навијача- студија случаја групе фудбалских навијача Црвене Звезде Делије". Рад је одбрањен 28.5.2013. на одељењу за социологију Филозофског факултета у Београду. Комисију су чинили Јово Бакић(ментор), Огњен Радоњић и Драган Станојевић.

1998: 18-19). Овакво поимање нације налазимо међу многим заговорницима социјализма који су склони да на нације гледају као на вештачку поделу човечанства чија је сврха да маскира друштвену неправду (Hejvud, 2005: 169).

Етносимболички приступ покушава да помири претходна два правца, описујући настанак нације као комбинацију митова и историје. Ентони Смит (Anthony Smith), један од најзначајнијих савремених научника који се баве нацијом и национализмом сматра да не постоје савремене нације без етничког језгра у прошлости. Нацију дефинише као популацију са заједничком историјском теоријом, заједничким митовима и историјским сећањима, заједничком масовном јавном културом, заједничком економијом, и заједничким правима и дужностима свих припадника (Smit, 1998: 30).

Као и у случају нација, не постоји општеприхваћена дефиниција национализма. Једну од најједноставнијих понудио је Ернест Гелнер (Ernest Gellner), одредивши национализам као политичко начело које које захтева подударње етничких и политичких јединица. Националистички осећај је осећање гнева које је подстакнуто кршењем овог начела или осећање задовољства подстакнуто његовим испуњењем (Gellner, 1998: 21). Анализирајући национализам као идеологију Ентони Смит истиче неколико његових начела којима се националисти воде, од којих су најзначајнија да је свет природно подељен на нације, да политичка моћ лежи у нацији, да је приврженост нацији најзначајнија припадност, да припадници који желе да буду слободни и остварени морају припадати некој нацији, а саме нације могу да се остваре и буду слободне само у сопственим сувереним државама (Smit, 1998: 191). Најзначајнија подела национализма је она која прави разлику између етничког (културног) и политичког (грађанског) национализма. Етнички национализам који је заступљен у Источној Средњој и Југоисточној Европи одликује се мистичношћу и органским схватањем нације. У оквиру нација Западне Европе и САД-а заступљен је политички национализам који је рационалан и инсистира на удруживању грађана. Док се у етничком моделу истиче лоза (претпостављена лоза), у политичком се инсистира на историјско одређеној територији, правно-политичкој заједници и заједничкој масовној и јавној култури (Smit, 1998).

Метод и методолошки проблеми

За истраживање неформалних група као што је навијачка, у савременој друштвеној науци посебно се вреднује квалитативни метод због непосреднијег увида у податке. У овом истраживању коришћен је дубински полуструктурирани интервју. Овај квалитативни метод истраживања се показао као најадекватнији јер омогућава испитанику да детаљније изрази своје мишљење. С обзиром на неистраженост теме, одсуство строге форме интервјуа, тј. релативна слобода тока разговора омогућила је нова сазнања и одређивала даљи правац истраживања.

Истраживање је рађено током 2012. и 2013. године у Београду и за то време је испитано двадесет припадника навијачке групе „Делије“. Међу њима

је било припадника и вођа мањих подгрупа, као и активних навијача који су раније припадали навијачким групама. Први део разговора односио се на навијање: разлоге везаности за Звезду, однос полиције и судства према навијачима, значај припадности навијачкој групи и слично. У другом делу постављана су питања која указују на идеолошку усмереност, а која се тичу нације, религије, односу према ЛГБТ популацији, националним мањинама, Европској Унији и тд.² Дужина интервјуа варира је у зависности од потпитања и расположености испитаника на разговор. Највећа тешкоћа било је налажење навијача вољних да учествују у истраживању. Неопходна је била сарадња људи који су повезани са навијачким групама и који су чинили спону између интервјуера и навијача. Такође, ради добијања поверења било је корисно проводити време са њима. Захваљујући одласцима на утакмице и учествовању у претходним припремама стечен је јаснији увид у понашање групе.

Слике у јавности о навијачким групама стварају се углавном на основу површног и сензационалистичког извештавања и коментарисања у медијима о бројним нередима. Пошто се често навијачи у целини поистовећују са оним најекстремнијим, сматрају да се према њима поступа неправедно, те да је свима циљ да их прикажу у што лошијем светлу. Навијачи су скептични према сваком научном покушају да се проуче као група јер сумњају у искреност, непристрасност и/или способност некога ко није део њихове супкултуре да о њој пише онако како они сматрају да је објективно. Чак и када нису сумњали у лоше намере самог истраживача, неповерење је било усмерено ка социологији тј. неутралности те науке. Поједини су инсистирали на томе да је социологија идеолошки обојена јер нагиње ка либерализму или социјализму па је према томе превише критична према национализму. Тиме је њихово идејно-политичко усмерење донекле било наговештено.

Треба нагласити да навијачи који су директно или индиректно учествовали у овом истраживању припадају углавном средњем слоју. С обзиром на мали узорак овај податак не говори много, али се подудара са налазима Дражена Лалића и Дамира Пилића о члановима навијачке групе Торцида на далеко већем узорку (Lalić, Pilić, 2011). Тиме се оповргава учестала претпоставка о организованим навијачима као припадницима нижих друштвених слојева који станују у сиромашним деловима града.

Као извор података коришћен је и интернет форум Делија (<http://www.delije.net/forum/>). На делу форума под називом Срби и Србија налази се мноштво тема где се кроз међусобне дискусије учесника приказују њихови друштвени ставови.³ Да се ради о учесницима који су циљна група овог истраживања потврђује једно од правила овог дела форума које налаже да

² У овом раду приказани су само резултати који се односе на однос навијача према нацији.

³ "Ово је под-форум који се искључиво бави културно-друштвеним темама битним за развитак Севера, образовање, информисање и изградњу менталитета навијачке групе "Делије Север". Теме које ће бити дозвољене подразумевају: Српство, Православље, хуманитарне акције, историја, друштво, култура, политика и медији. Све теме морају бити на директан или индиректан начин повезане са нашом трибинином, то јесте, морају имати утицај на људе који чине део Севера." (<http://www.delije.net/forum/viewtopic.php?t=7225>, приступљено 20.5.2013.)

коментаре могу писати само они који имају *десет конструктивних постова на одељку који се тиче навијања - у супротном постови се бришу*. Одређена врта цензуре коју врше администратори чини да буде видљиво које се теме сматрају битним, односно, у оквиру којих тема треба имати утицаја на групу, тј. "изградњу менталитета".

Посебна вредност форума као извора лежи у интеракцији његових корисника: може се уочити које се вредности и мишљења сматрају општеприхваћеним, које су подложне дискусији и до које мере, а шта се сматра апсолутно неприхватљивим. Такође, анонимност на интернету корисницима омогућава слободу да изразе своје мишљење чак и када је оно друштвено крајње неприхватљиво.

Треба имати у виду да Делије представљају веома бројну и по многим одликама хетерогену групу. С обзиром на експлоративну природу овог истраживања као и одсуство квантитативног приступа, намера овог рада је да понуди тек почетне увиде у доживљај нације и национализам припадника ове групе.

Резултати истраживања

Доживљај сопствене нације

Српство и национализам су појмови који се међу Делијама подразумевају као здраворазумске одлике сваког од њих. Када о национализму говоре као о делу свог идентитета представљају га као љубав према својој земљи и народу односно као поседовање националне свести или осећања. *Не видим шта ту има лоше што смо патриоте и националисти и што волимо своју земљу...Наша љубав према земљи за коју су гинули наши преци је нормална ствар и нема ту никакве политике.* (<http://www.delije.net/forum/>, pristupljeno 20.5.2013.)

Однос испитаних навијача према нацији могуће је ближе сагледати кроз њихова објашњења националног поноса који осећају. Српска нација у поимању готово свих испитаника има мегаломанске размере. Величање свог народа објашњавају различитим аргументима који се могу приказати градацијски: од истицања спортских успеха преко указивања на *славну историју* до инсистирања на томе да су Срби небески, па чак и најстарији народ на свету.

Значајна постигнућа српских спортиста најчешћи су разлог старијих испитаних навијача за величање нације. Активни припадници навијачких група инсистирају на изузетности српске нације која се заснива на славној историји и на истицању српске националне припадности великих историјских личности. Прошлост нације виде као значајан део свог идентитета, о чему сведочи и веома учестала парола "Следимо дух наших предака". Национални понос младих навијача најбоље осликава одговор припадника једне навијачке подгрупе Делија на питање колико су поносни на своју националну припадност.

- Јако, и то највише због историје. Кад погледамо Америку, њима историја стане на један папир. Они знају можда до свог прадеде, а ми буквално од доласка Словена

па до дана данашњег, имамо тачне године, помаке они немају. Тежимо ка томе да то и даље пренесемо и да се зна шта се дешавало пре нас и пре наших прадеда, док неке нације немају шта да причају о томе.

- Имамо чиме да се похвалимо. Због онога што смо ми били и што ми треба да будемо, што сад нисмо.
- Следимо пут наших предака, нешто што је било не треба да се заборави и треба даље да се преноси.

У овој групи младих припадника навијачке подгрупе сматра се, такође, да је у интересу многих да Србија буде што слабија како не би постала велика сила. У складу са националном мегаломанијом и романтичарским култом нације, потенцијал за то виде у природним богатствима, љубави према земљи, храбрости и поносу, историји. Дубља објашњења тога шта би Србија требало да буде обично се свде на устаљене фразе и нејасне одговоре:

- Ми смо народ који је одувек био међу највећим силама и државама у Европи и свету. Требало је да останемо то што јесмо, народ који највише воли своју земљу. Не постоји ни један други народ који воли своју земљу као ми Срби. Не дај Боже да се Срби сложе.
- Нас не могу да купе, јер све радимо од срца. Да нас нису уништавали ратовима ми би сад били број један у свету, по слози и по свему осталом. Ајде наведи ми једну земљу у свету да има више воде од Србије, природне воде. Кад би ми то искористили били би богати као Швајцарска. Али то другима не одговара, ми смо небески народ.

На форуму се у величању нације иде још даље, али су и објашњења далеко комплекснија. Тамо се између осталог покушава научно доказати да су Срби најстарији народ. У оквиру ове тезе постоје дискусије, уважавају се различита мишљења, али су сви сагласни у томе да је званична историја искривљена на штету српског народа. Као потврду својих тврдњи користе различите изворе чији аутори кроз призму исконског схватања нације "доказују" да Срби потичу из Индије, или да су настањивали Подунавље "од почетка", одакле су се расељавали по Европи и Малој Азији. То су припадници тзв. српске аутохтонистичке школе: Милош Милојевић, Олга Луковић-Пјановић, Јован Деретић. На форуму се појављује и цитати из књига који говоре о заверама против српског народа, а исти одломци појављују се и на неонацистичким сајтовима као што је Стормфронт. Општеприхваћено је веровање да је српска нација у сталној опасности што се огледа у разним теоријама завере заступљеним на форуму. Актери завера су унутрашњи и спољашњи непријатељи. Главни међу њима су Европска Унија, САД, Католичка црква, али највећи анимозитет показују према домаћим издајницима. То су невладине организације, ЛГБТ активисти, Срби који су атеисти или им нација није основни извор идентитета и уопште сви неистомишљеници у оквиру тема за које сматрају да су важне за нацију.

Учесници на форуму сматрају да издајници угрожавају земљу и нацију до те мере да је ситуација драматична:

- Велика је заблуда помисао да ми нисмо више у рату. Србију можемо поредити са Христовим распећем, а листа Јуда је данас можда већа него икад. Србија је вечна док су јој деца верна па Богу хвала постоји још морално свесних Срба, чији се

"морални закони" не темеље на материјалним и егоистичким основама (...) Одређене "групе интелектуалаца", невладине организације, политичке странке и медији који се противе (ре)афирмацији српске светосавске духовности и културе истовремено настоје да укину сваку улогу Цркве у друштву. (<http://www.delije.net/forum/>, приступљено 20.5.2013.)

С обзиром на велико страхопоштовање које навијачи осећају према религији, метафоричним поређењем Србије са Христовим распећем порука постаје много ефектнија (Србија као мученик међу народима који спасава људски род), а анимозитет према неистомишљеницима још јачи. Сличне демагошке инсинуације често су присутне на форуму, очигледно усмерене на индоктринацију младих навијача.

Особина националиста је да показују већу нетрпељивост према сународницима који дигну глас против национализма (који би да ублаже његову искључивост и коригују његова застрањивања што се сматра антисрпском пропагандом), него према припадницима другог етнонационалног колектива (Кесмановић, 2004: 112). Слабећи солидарност нације, они представљају и већу опасност од спољних непријатеља.

За учеснике на форуму подразумева се да заштита нације заслужује највећу могућу жртву. У периодима националне кризе (какву представља ситуација око Косова и Метохије), долази до изражаја морално својство национализма. Косовски еп у српском национализму заузима централно место што се посебно осликава у дискурсу Делија. Идеја свесно изабраног небеског царства, као значајнијег од земаљског, индиректно се провлачи у многим приликама; од баналних који се тичу навијачког ривалства - *Није срамота изгубити или добити батине на руке (ако се то деси). Битно је да си се храбро упустио у борбу, онако витешки. Као наши преци 1389. са Турцима.* (<http://www.delije.net/forum/>, приступљено 20.5.2013.), до оних који истичу значај заједништва насупрот индивидуалним вредностима. Теме о статусу Косова (у контексту условљавања Европске Уније) доводе се у везу са судбином целе земље и народа. У периодима када су оваква догађања актуелна, на форуму су учестали коментари који поистовећују позицију тренутних српских политичара са позицијом кнеза Лазара, при томе сугеришући да би на њега требало да се угледају:

-Сада се ломи судбина нашег народа на Космету, а самим тим и читаве Србије. Ово је дилема коју је и сами Свети Кнез Лазар и читава Србадија са њим имала уочи чувеног боја – да ли да се одрекну земаљског и добију небеско, или да се одрекну небеског и онда царују у земаљском. (...) данас је питање Косово (част, образ, понос, постојанство, континуитет, достојанство) или ЕУ (гузица, јести, пити, обући се, путовати - обашка што је све то илузија да би се остварило, али узмимо да то заиста долази на тањир). (<http://www.delije.net/forum/>, приступљено 20.5.2013.)

На питање како мисле да би требало решити питање Косова, навијачи припадници подгрупа одговарали су углавном паролама као што је "нема шта да се решава – Косово је срце Србије". Емотивни (афективни) и ирационални аргументи указују да Косово посматрају искључиво из угла његовог симболичког значења за српски народ, што је у складу са романтичарским култом нације који негују.

Национална историја за Делије представља један од највећих ауторитета што се осликава у честом спомињању историјских личности у аргументовању својих ставова, као и у прављењу паралела између догађаја из далеке прошлости (најчешће Косовске битке) и садашње ситуације. Доживљај нације Делија у највећој мери може се окарактерисати као конзервативан, међутим у случајевима идеализовања друштвеног система далеке прошлости (пре свега средњевековне Србије) прелази границе умерене и улази у домен крајње деснице.

Навијачи који су пристали на разговор, али и учесници на форуму сматрају здраворазумским и природним бити патриота или националиста, користећи ова два појма као синониме. Мада се често прожимају, патриотизам и национализам представљају различите појаве: прва означава приврженост политичкој заједници (држави) без обзира на етнички састав, а потоња приврженост етничкој групи (нацији) (Bakić, 2006: 259). Ако се у обзир узме исправно значење, у патриоте се може сврстати тек неколико испитаних старијих навијача који више нису припадници навијачких подгрупа. Остали испитани припадници Делија као и учесници на форуму далеко превазилазе просту лојалност према својој земљи. Њихови одговори и коментари одражавају национализам разних облика и интензитета, у зависности од теме и одлика самих навијача. Рутински национализам у смислу онога што Билиг назива банални национализам (Bilig, 2009) заправо је припрема за ситуације када је ”нација угрожена” и када наступа национализам у свом ужареном облику спреман за конкретну акцију.

Однос према Хрватима и Албанцима

Декларативно Делије национализам изражавају кроз љубав према свом народу, а не мржњом према другима. Ипак, сва њихова становишта прожета су јасном супротношћу између ”нас” и ”њих” тј. пријатеља и непријатеља. Нетрпељивост према Албанцима и Хрватима је општеприхваћена уз разлике у интензитету непријатељства, као и начину његовог испољавања.

Најекстремнији су форумашаи чији ставови према ова два народа имају обележја крајњег шовинизма. Албанци се демонишују и ту разлика у мишљењима нема. Коментарима и сликама Албанаца које се постављају, читав народ се изједначава са терористима. На форуму се ради ”упознавања са непријатељем” постављају и видео записи албанских екстремних националиста, што додатно изазива гнев и потпирује националну мржњу и оних са умеренијим ставовима, па лако прелази границу крајњег национализма. Описи Албанаца иду од тога да су *ружан и глуп народ*, до оцена да су *закржљала нееволуирана раса, јединствена у својој одвратности и љигавости*. Као у случају величања српског народа, и за омаловажавање албанског тражи се научна основа. Њихово порекло се ниподаштава, а у ту сврху се цитирају поменути аутори (који говоре о пореклу Срба), укључујући и митрополита Амфилохија Радовића.

Међу учесницима на форуму нормализовано је и непријатељство према Хрватима (другачија мишљења не постоје), али се оно мање интензивно изра-

жава⁴. О Хрватима су доминантни коментари који ниподаштавају њихово порекло. Инспирисани поменути делима о пореклу Срба, бројни учесници на форуму Хрватску сматрају поробљеним западним деловима српских земаља што проистиче из веровања да су Срби аутохтони народ на Балканском полуострву. Веровање да су Хрвати пореклом Срби је често на форуму. Као отпадници нације сматрају се највећим непријатељима.

- (...) свако ко је боравио макар и дан, два у поробљеним западним деловима српских земаља имао је прилику да бар у медијима види ту невероватну мржњу, (...) не постоји начин да ми њих вратимо међу нас и да поново постану оно што су били - СРБИ! (...) Највећи зликовци или једни од највећих међу њима јесу српског порекла... То су све Срби, брђани, и онда су временом заборављали ко су, и одједном прогласили себе Хрватима, измислили свој народ, па после и државу, а сад измишљају и свој језик. (<http://www.delije.net/forum/>, приступљено 20.5.2013.)

Исконско поимање нације кроз веровање да су Срби аутохтони народ на Балкану, представља основу за закључак да су и остали народи који живе на њему пореклом Срби. Доживљај нације као трансисторијске, првобитне и најважније историјске групе, веома је подложен националистичкој па и расистичкој идеологизацији и инструментализацији (Вакић, 2006: 234).

За испитане припаднике навијачких подгрупа непријатељство према Албанцима и Хрватима такође је подразумевајуће. Међу њима ипак има оних који нетрпељивост не усмеравају на сваког појединца.

- Шиптари који живе у Албанији може се рећи да су сви грозни људи. Сад ти који су се пре неколико година доселили овде, они су нормални дошли овде да не би били део тога, тако да њих могу да поштујем и будем с њима добар, али о људима из Албаније и са Косова Албанцима мислим све најгоре.

За разлику од форумаша који узрок своје мржње према Хрватима виде пре свега у њиховом пореклу, испитани навијачи подгрупа своје непријатељство објашњавају ратом из деведесетих година, али и мишљењем да Хрвати мрзе Србе. Иако мржњу према Хрватима прихватају као нормалну, неки од испитаних младих навијача, сматрају да је она наметнута од стране родитеља и медија.

- (...) нама је постављено одмах да ми мрзимо Хрвате, они нас, а ми потичемо од истог народа и на крају смо били и иста земља што значи да ми не треба да мрзимо једни друге. (...) Све је то крива политика, нити сам ја крив нити неко оданде ко је исто мојих година. Сад ми би се побили због нечега што се десило ко зна кад, а ми немамо везе с тим. Али тако је то. Ко је то поставио? Па у медијима, можда и у породици, људи свуда и тако.

У овом случају огледа се надмоћ општеприхваћених стереотипа над сопственим расуђивањем. Значајну улогу има чињеница да је међусобно вређање Срба и Хрвата на спортским манифестацијама уобичајени и очекивани образац понашања. Неке од навијачких песама насталих у време сукоба остале су и

⁴ Ово је разумљиво с обзиром на то да однос са њима није толико актуелан. У периодима када су актуелне теме везане за рат са Хрватском, као што је је била ослобађајућа пресуда Хашког трибунала хрватским генералима, на форуму се интензивирају негативни коментари о Хрватима.

данас на обе стране, као део навијачког фолклора. Иако се певају без размишљања о значењу тих речи, њихов утицај на формирање односа младих навијача према Хрватима је неминован. На основу прикупљене грађе и анализе медијских садржаја у Србији и Хрватској, антрополог Иван Ђорђевић желео је да покаже колики је капацитет фудбала да више од две деценије после ратова у Југославији хомогенизује српску и хрватску нацију. У свом истраживању он закључује да национална температура није висока колико је била деведесетих, ипак фудбал је још увек прожет идеологијом национализма и у њему се најјасније испољава и репродукује (Ђорђевић, 2015).

Однос према националним мањинама у Србији

Нетрпеливост према националним мањинама у Србији највише се односи на Муслимане (Бошњаке) и Роме. Учестало је становиште да Муслимани имају превелику слободу, и да су посебно заштићени. Вођа једне групе истиче да су превише благе казне за провокације навијача Новог Пазара заставом Турске и транспарентом “срце, бубрег, плућа живела жута кућа” на једној утакмици. *То ти довољно говори, колико они мрзе Србе, а то да толеришеш треба бити луд.* Међутим на питање да ли му смета скандирање или транспарент навијача Рада “нож, жица, Сребреница” одговорио је: *Није да их оправдавам, Радовици су посебна прича... али то ти је кад те неко изнервира. Како да се осетиш кад те неко у твојој земљи провоцира, наравно да нећеш да дозволиш, мораш да одреагујеш.* Стављање властите нације у повлашћен положај представља основ десног екстремизма: док се шовинизам новопазарских екстремних навијача оцењује као ничим изазван и агресиван, исти такав шовинизам изражен кроз провокацију навијача Рада сматра се одбрамбеним и самим тим разумљивим. Слична ситуација је и у односу према Ромима. Вођа једне од група објаснио је због чега мисли да имају превелика права у односу на Србе: *Сваки Циган има већа права него Срби. Треба да нам укину и Шенген због њих? Роми краду а деца са 13 година су већ наркомани. Нека добију куће немам ниста против, али прво ваљда Срби.*

Још јаснији пример расистичког дискурса види се у размишљању једног форумаша подстакнутог енглеским скинхедима расистима: *(...) колико је „домаћих пакистанца“ како су некултурни, како се понашају и шта раде..Због истих тих „домаћих пакија“⁵, али и потурица из Новог Пазара којих је све више на школовању у Београду, Срби остају без посла јер су они јефтина радна снага која пристаје на све; у Србији послује 10.000 Кинеза, а ми имамо још увек доста незапослених, треба ли нам још неко!?* (<http://www.delije.net/forum/>, приступљено 20.5.2013.)

Према теорији етничког такмичења тамо где постоји неколико група, нетрпеливост ће посебно гајити чланови највеће или доминантне групе услед

⁵ “Паки” је расистички термин којим се називају људи пакистанског или јужноазијског порекла. Користиле су га британске хулиганске банде пре тридесет година када су малтретирале имигранте уз објашњење да им заузимају радна места, а данас се употребљава у политички некоректном сленгу.

моћи која потиче из њене многољудности (Bakić, 2006: 238). Делије се не залажу отворено за етничку и расну чистоту државе. Ипак, нетрпељивост извесног броја навијача према етничким мањинама и њихово доживљавање несрба (имиграната, странаца) као аутсајдера, може се окарактерисати као крајњи национализам. Изостајање солидарности према људима који деле сличне социјалне проблеме и истицање узурпирања ограничених ресурса⁶ додатно је подстакнуто стањем социјалне несигурности, економске кризе и сиромаштва.

На форуму постоје супротна мишљења о томе да ли тамнопути фудбалери или муслимани треба да играју за клуб. То је једна од тема у којој су различита мишљења заиста дозвољена. Већина мисли да у клубу треба да буду искључиво православни Срби. Овај крајње националистички став заснован на расизму објашњава се традицијом и тврдњом да је Звезда један од носилаца националног идентитета. Слична је ситуација и када је реч о самим Делијама; постоје различита мишљења о томе да ли је прихватљиво да неко ко није Србин-православац буде део ове навијачке групе. Они који се са тим не слажу ипак нису искључиви.

-Ако си Муслиман, што се мене тиче ниси пожељан, али као што видиш имамо и такве који се не оптерећују са политиком и за њих си прихватљив као "Делија". Једино што сам убеђен да нећемо стајати заједно на трибини. (<http://www.delije.net/forum/>, приступљено 20.5.2013.)

Закључак

У оквиру (идејног) језгра навијачке групе Делије, нација је основни темељ осећаја сопственог идентитета и идентитета других. Узори из прошлости за њих представљају највиши ауторитет. Нацију посматрају углавном некритички, романтичарски и мегаломански. Од овог "идејног језгра" идеја одступају многи припадници навијачке групе али више у погледу интензитета истих тих идеја или начину њиховог аргументовања, него у смислу суштински другачијих ставова. У односу према другим нацијама постоје разлике у степену нетрпељивости. Најрадикалнији су учесници на форуму. У потпори својих ставова користе аутохтонистичке ауторе, као и садржаје са сајтова екстремне или умерене деснице. Млади испитани навијачи не умеју ни сами да објасне своје тврдње које се углавном свде на учестале фразе. Најблаже ставове имају старији навијачи који признају да су били далеко искључивији док су били млађи и припадали навијачким подгрупама.

Иако навијачке групе нису политичке организације, оне стварају погодно тле за ширење идеја које су готово увек десничарске. Зато не треба искључити могућност њихове активне улоге у политичким процесима усмереним ка јачању деснице, посебно имајући у виду тенденцију успона деснице у Европи, али и у земљама у окружењу.

⁶ Сличан антиимигрантски став данас је једна од основних одлика крајње десних странака у ЕУ. У оквиру тзв. "welfare chauvinism" оне траже државу социјалног старања, али само за беле хришћане.

Литература:

1. Anderson, Benedikt (1998): *Nacija: Zamišljena zajednica*, Plato, Beograd.
2. Bakić, Jovo (2007): „Radikalno ideološke-političke krajnosti savremene Srbije.” *Hereticus*, Vol. V / No. 2, стр. 31-66.
3. Bakić, Jovo (2006): *Teorijsko-istraživački pristupi etničkoj vezanosti (ethnicity), nacionalizmu i naciji*. *Sociologija*, V. XLVIII /No. 3, стр. 231-264. Bilig, Majkl (2009): *Banalni nacionalizam*, Biblioteka XX vek, Beograd.
4. Gellner, Ernest (1998): *Nacije i nacionalizam*, *Politička kultura*, Zagreb. Đorđević, Ivan (2015): *Antropolog među navijačima*, Biblioteka XX vek, Beograd.
5. Kecmanović, Dušan (2004): *Racionalno i iracionalno u nacionalizmu*, Krug, Beograd.
6. Lalić, Dražen, Pilić, Damir (2011): *Torcida: Pogled iznutra*, Profil knjiga, Zagreb.
7. Milić, Vojin (1978): *Sociološki metod*, Nolit, Beograd.
8. Smit, Antoni D. (1998): *Nacionalni identitet*, Biblioteka XX vek, Beograd.
9. Hejvud, Endru (2005): *Političke ideologije*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Електронски извор:

1. Forum Delija-navijača Crvene Zvezde, <http://www.delije.net/forum/>

ORGANIZED SUPPORTERS OF F.C. RED STAR - DELIJE: THE UNDERLYING SENTIMENT TOWARDS THEIR NATION

Summary: Ever since football club Red Star's supporters established the organized fan group "Delije", they have been presenting themselves as guardians of national pride. In this study we investigated their attitude towards their own and other nations, as well as ideological foundations on which such relationships are based. The work is part of a larger exploratory research based on twenty interviews along with fan internet forum. Based on the collected material and data, it was concluded that loyalty to the nation plays quite a significant role in identity formation of the group; moreover, such loyalty is founded on an uncritical, romantic and megalomaniac understanding of the Serbian nation. Although "Delije" do not declare themselves as hostile towards other nations, they in fact place their nation and religion above others. Attitudes of some members of the fan group can even be classified as characteristic of the far right. However, there are noticeable differences among members in intensity of arguing their standpoints, depending on their position in the hierarchical structure of the organized group.

Key words: football fans, Delije, nationalism, nation